

Српски језик 2

Вежбање 6

Синтакса

Систем зависних реченица

Среда, 29. 4. 2020, петак, 1. 5. 2020.

Снежана Кадих

1. Пронађи и подвучи **условне зависне реченице** у следећем тексту:

– Нека буде, кад ти тако хоћеш, часни царе. Само једно од тебе тражим: напиши својом руком да ћеш ми дати да понесем са собом оно што ми је најмилије, ако се икад на мене наљутиш и ако икад са двора ме отераш.

Цар се насмеја на те речи и написа оно што је девојка пожелела. Прође тако неко време, а цар се нешто наљути на њу и рече:

– Нећу те више за жену, него иди са мог двора куда знаш.

А царица ће на то:

– Светли царе, твоја жеља је мени заповест. Само ме пусти да овде преноћим, а сутра ћу отићи некуда.

Цар јој допусти. Али за време вечере царица помеша у вино неко мирисно биље које успављује, па даде цару говорећи:

– Пиј и весели се, царе мој, јер ћемо се сутра растати. А ја ћу бити веселија него када сам се с тобом састала!

2. Условне зависне реченице имају:

а) именичку конституентску вредност

- б) придевску конституентску вредност
- в) прилошку конституентску вредност

(Заокружи тачан одговор.)

3. Којим **везницима** се обележавају **условне** реченице?

4. Заокружи слово испред реченице која означава **реални услов**:

- а) *Ако будем купео књигу, полагаћу испит у јуну.*
- б) *Да сам купио књигу, полагао бих испит у јуну.*
- в) *Кад бих купио књигу, полагао бих испит у јуну.*

5. Подвучи **условну реченицу** и одреди њену функцију:

Ако немаш своју књигу, узми моју.

6. Преформулиши следећу реченицу тако што ћеш везник да замени везником *ако*, глагол у условној реченици пребацити у **футур II**, а глагол у вишој реченици пребацити у **футур I**.

Да сте се потрудили, стигли бисте на време.

Заокружи слово испред описа који одговара овој промени:

- а) Реченица која је обележавала реални услов сада обележава иреални.
- б) Реченица која је обележавала иреални услов сада обележава реални.

- в) Реченица која је обележавала иреални услов сада обележава потенцијални.
г) Реченица која је обележавала потенцијални услов сада обележава иреални.

7. Пронађи и подвучи **узрочне зависне реченице** у следећем тексту:

– Нека буде, кад ти тако хоћеш, часни царе. Само једно од тебе тражим: напиши својом руком да ћеш ми дати да понесем са собом оно што ми је најмилије, ако се икад на мене наљутиш и ако икад са двора ме отераш.

Цар се насмеја на те речи и написа оно што је девојка пожелела. Прође тако неко време, а цар се нешто наљути на њу и рече:

– Нећу те више за жену, него иди са мог двора куда знаш.

А царица ће на то:

– Светли царе, твоја жеља је мени заповест. Само ме пусти да овде преноћим, а сутра ћу отићи некуда.

Цар јој допусти. Али за време вечере царица помеша у вино неко мирисно биље које успављује, па даде цару говорити:

– Пиј и весели се, царе мој, јер ћемо се сутра растати. А ја ћу бити веселија него када сам се с тобом састала!

8. Заокружи слово испред **узрочне реченице**:

- а) *Тек пошто се вратим с летовања, наставићу да учим.*
б) *Пошто ове године нисам била на летовању, нисам ти донела шкољке.*
в) *Пошто завршимо спремање вечере, позваћемо пријатеље.*

9. Подвучи **зависну реченицу**, одреди њену врсту и функцију:

Сви смо прихватили Верин предлог будући да је то било једино решење.

10. Подвучи **зависну реченицу**, одреди њену врсту и функцију:

Мада је био болестан, отишао је на предавање.

11. Комуникативну реченицу из задатка бр. 10 анализирај путем дијаграма.¹

12. Замени подвучене конструкције **допусним реченицама**:

а) *И поред отвореног прозора није се осетио никакав мирис.*

б) *Одиграла је утакмицу до краја упркос зубобољи.*

в) *Магнолије цветају упркос неповољним приликама.*

13. У следећем примеру подвуци **допусне реченице**:

*Лабудове ћемо најпре срести на језерима, рекама и потоцима, мада их има и у градовима.
Животни век у дивљини им је око 20 година, иако могу да живе и више од 50 година.*

14. Допиши **запету** на одговарајућа места у следећим реченицама и одговори на захтев испод њих:

а) *Мада је ветар престао затворили су врата.*

б) *Иако је данас тек уторак мислим на викенд.*

в) *Премда сам била у праву није требало то да кажем.*

¹ Приликом ове анализе можеш користити примере анализе у *Граматичи српског језика за гимназије и средње школе* Ж. Станојчића и Љ. Поповића, ЗУНС, 2000. и др. издања (погледати тачку 512, Дијаграм бр. 12).

Напиши коју **врсту зависних реченица** уочаваш у наведеним примерима.

15. Допуни реченицу:

Обележја **намерних реченица** су везници _____ (са презентом и потенцијалом), _____ (са потенцијалом) и речца (са потенцијалом у одричном облику).

16. У следећој шали подвуци **намерну зависну реченицу** и одговори на захтев испод ње:

Златко је рекао учитељици да он пише ситним словима да се грешке не би виделе.

Намерна реченица је део **друге зависне реченице**. Напиши њен назив.

17. У следећој пословици замени подвучене предлошко-падежне конструкције **намерним реченицама**:

Не живи ради јела, већ једи ради живота.

18. Реченица *Милош је отишао да купи енциклопедију* је:

а) одредбена намерна реченица

б) допунска намерна реченица

19. Подвуци **зависну реченицу** и напиши коју **функцију** има у датом примеру:

Предавање је трајало дуже него што смо очекивали.

20. У следећем примеру подвуци **зависну реченицу**, а затим напиши у коју **врсту** и **подврсту** спада:

Ова мачка је опаснија него што изгледа.

а) Врста зависне реченице: _____

б) Подврста зависне реченице: _____

21. Преформулиши наведене две реченице у уобичајени израз који садржи **поредбену зависну реченицу за једнакост**:

Ноге су ми тешке. Од олова су.

22. Прочитај пример, а затим допуни реченицу испод њега.

Чини као што говориш. Говори као што мислиш.

Зависне реченице у датим примерима имају функцију

_____.

24. У следећим примерима подвуци **зависну реченицу** и напиши којој **врсти** припада:

а) *Време је толико било спарно да смо одустали од излета.*

б) *Да би направила 100 г меда, пчела мора да слети на 10 000 цветова.*

в) *Иван је толико нејасно говорио да је разговор био неподношљив.*

Литература

1. Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд, ЗУНС, 2008.
2. М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига, 1974.
3. В. Ломпар, А. Антић, *Граматика, Српски језик и књижевност за четврти разред гимназија и средњих стручних школа*, Klett, Београд, 2016.